

пути к единению. Проблемы экономической безопасности союзного государства / Ю.Ф. Годин. – Москва: Междунар. отношения, 2001. – 304 с. 4. Ирхин А.А. Геополитические циклы Евразии и национальные интересы Украины / А. А. Ирхин. – Севастополь: РИБЭст, 2011. – 294 с. 5. Бирюков А.В. Инновационное направление современных международных отношений / А. В. Бирюков, Е. С. Зиновьева, А. В. Крутских и др. – Москва: Аспект Пресс, 2010. – 295 с. 6. Васильев О.А. Міжнародне співробітництво в інноваційно-технологічній сфері в контексті подолання економічної кризи / О.А.Васильєв: [антологія творчих досягнень] Вип.6. – К.: ICEMB НАН України, 2012. – С. 86 – 91.

УДК 316.422:330.34(476)

Богданович І.І.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ЯК ПЛАТФОРМА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ В РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ

У статті розглянуто зміст соціально-економічних перетворень, спрямованих на подолання кризових явищ і створення платформи для суспільно-політичної модернізації у Республіці Білорусь. Акцентовано увагу на формуванні моделі сталого розвитку, орієнтованої на побудову унітарної демократичної держави, на розвиток сучасного громадянського суспільства і на формування соціально орієнтованої ринкової економіки.

Ключові слова: Республіка Білорусь, соціально-економічні перетворення, реформування економіки, сталий розвиток, економічна стратегія, ефективність.

В статье рассмотрено содержание социально-экономических преобразований, нацеленных на преодоление кризисных явлений и создание платформы для общественно-политической модернизации в Республике Беларусь. Внимание акцентировано на формировании модели устойчивого развития, ориентированной на построение унитарного демократического государства, на развитие современного гражданского общества и на построении социально ориентированной рыночной экономики.

Ключевые слова: Республика Беларусь, социально-экономические преобразования, реформирование экономики, устойчивое развитие, экономическая стратегия, эффективность.

The article discusses content of socio-economic reforms aimed at overcoming the crisis and creating a platform for social and political modernization in the Republic of Belarus. The attention is focused on creating a sustainable development model aimed at building a unitary democratic state, developing a modern civil society and building a socially oriented market economy.

Key words: Republic of Belarus, economic transformations, economic reforms, sustainable development, economic strategy, efficiency.

На початкових етапах пошуку нових підходів до соціально-економічного розвитку перед Республікою Білорусь постали складні проблеми: по-перше, подолання кризових явищ в економіці та соціальній сфері; по-друге, вибору типу моделі ринкової економіки для формування засад соціальних гарантій для населення та суспільно-політичної модернізації країни. У сучасних умовах пріоритетом Білорусі є суспільно-політична модернізація країни на основі реформування економіки у контексті забезпечення сталого розвитку.

Проблематику соціально-економічних перетворень у контексті формування соціально орієнтованої ринкової економіки та інтеграції до системи світогосподарських зв'язків країн СНД, зокрема, в Україні досліджували такі автори, як: О.І. Амоша, В.Г. Бодров, І.В. Бураковський, О.Л. Валецький, О.П. Веклич, В.М. Геєць, А.О. Дехтяр, А.А. Жалецька. У Республіці Білорусь ця тематика була предметом досліджень Т. Злотнікова, Н. Злотнікової, Г.Н. Соколова, О.С. Чубрика та інших авторів. В їхніх працях досліджено важливі сторони змісту соціально-економічного реформування країн в умовах переходу до ринкової економіки. У кожній з країн були і є свої особливості в суспільно-політичній модернізації, насамперед, в економічних засадах. Звідси впливає особливий науковий інтерес до розгляду білоруського досвіду та до визначення можливостей його застосування у параметрах та критеріях українських пріоритетів.

Метою даної статті є послідовний розгляд змісту соціально-економічних перетворень, спрямованих на подолання кризових явищ і створення платформи суспільно-політичної модернізації у Республіці Білорусь; приділення уваги моделі сталого розвитку, орієнтованої на зміцнення унітарної демократичної держави; формування сучасного громадянського суспільства і побудову соціально орієнтованої ринкової економіки. При цьому, акцент зроблено на виділенні позитивних і негативних факторів впливу в процесі реалізації стратегічних цілей суспільно-політичної модернізації, що заслуговують на врахування в реформуванні інших країн. Одним із завдань статті визначено побудову моделі реалізації соціально-економічних перетворень у Республіці Білорусь на засадах сталого розвитку.

Соціально-економічні перетворення в Республіці Білорусь можна хронологічно простежити, починаючи з 1991 р.. Незаперечним фактом і вихідною позицією, при цьому, залишаються пріоритети щодо розвитку економіки країни. Початковий період реформування в економічній сфері охоплював повну лібералізацію цін і тривав впродовж 1991-1992 рр.. Одночасно розпочалася приватизація виробничих структур та житла. Протягом 1992–1994 рр. у Білорусі було приватизовано 149 підприємств, а в житловому секторі – понад 197000 одиниць житла (12,5% від загальної кількості житлових одиниць) [1, с. 5-26]. Разом з тим, впродовж цього періоду в країні зростала інфляція, падіння виробництва сягнуло 30%. Наслідком цього в соціальній сфері виявилось суттєве зниження рівня життя людей. Частка населення з доходами нижче мінімального споживчого бюджету зростає з 17,2% у 1992 р. до 25% в 1993 р. і 53% у 1994 р. [1, с. 5-26].

У 1994 р. Білорусь перейшла на власну грошову одиницю, розпочавши програму грошово-кредитної стабілізації. Завдяки цій складовій внутрішньої економічної політики, вдалося знизити рівень інфляції з 1959,9% за 1994 р. до 244% у 1995 р. [1, с. 5-26].

У цьому ж році після проведених виборів президента РБ, розпочалася нова стадія економічного розвитку, під час якої було здійснено заходи, спрямовані на зниження цін, перевірку обґрунтованості роздержавлення приватизованої власності, посилення контролю президентських органів

управління за ефективністю діяльності великих об'єктів державної власності. Комплекс заходів державного регулювання економіки сприяв появі позитивних тенденцій соціально-економічного розвитку Білорусі до 1996 р.: почалося зниження державних видатків відносно виробленого ВВП, сповільнилася інфляція, стабілізувалося з тенденцією до зростання промислове виробництво, підвищилися середні заробітні плати і пенсії.

Починаючи з 1996 р., в економічній політиці Республіки Білорусь акцент було зроблено на адміністративні заходи регулювання. Негативний результат не примусив себе чекати. Впродовж кількох наступних років загальні показники соціально-економічного розвитку суттєво погіршилися. Зокрема, сповільнилися темпи приватизації, зросла частка державних видатків відносно ВВП (з 48,1% у 1997 р. до 51,1% в 1998 р. і 56,1% у 1999 р.); підвищилися темпи інфляції (щомісячний приріст індексу споживчих цін склав 2,8% у 1996 р., 4,2% у 1997 р., 9,0% у 1998 р. і 11% у 1999 р.); знизилися темпи росту виробництва у промисловості і будівництві. Вершиною цієї «піраміди» стало падіння рівня життя населення (у 1999 р. частка населення з доходами нижче мінімального споживчого бюджету досягнула 83,7%) [1, с. 5-26].

Незважаючи на те, що в 1996 р. в Республіці Білорусь було розроблено модель «соціально орієнтованої ринкової економіки», економічна політика уряду уповільнювала формування ринкових інститутів. Частка приватного сектора у ВВП становила на той час лише 20%; велику приватизацію, по суті, ще не було розпочато, продуктивність праці падала, конкурентоспроможність білоруських товарів знижувалася. Державне втручання у ціноутворення спотворювало ринкові механізми ефективного використання ресурсів. Несприятливий інвестиційний клімат і відсутність правових гарантій призвели до різкого зменшення обсягів іноземних інвестицій.

Соціально-економічний стан країни вимагав розробки такої макроекономічної політики, таких соціально-економічних перетворень, які б передбачали як стратегічні фундаментальні цілі, так і тактичні завдання. При цьому, пріоритетними у постановці довгострокових цілей мали стати ті, що мали б соціально-економічне спрямування. Серед таких стратегічних завдань на тому етапі слід виділити наступні:

- 1) подолання спаду виробництва;
- 2) ліквідація дефіциту товарів споживчого призначення;
- 3) запровадження контролю над інфляцією і зниження її рівня;
- 4) зупинення падіння життєвого рівня населення і створення передумов для його поступового підвищення.

Такий пакет стратегічних завдань міг бути успішно реалізований лише на основі комплексу заходів у сферах управління виробництвом, формування доходів, податкової і грошово-кредитної політики, у системі ціноутворення. У рамках стратегії реформування економіки країни мало бути передбачено заходи, спрямовані на її інтеграцію до системи світового господарства. Досягнення зазначених цілей повинно було ґрунтуватися на подоланні цілого вузла проблемних питань, зокрема:

- 1) структурної перебудови національного господарства;

2) створення правової основи ринкового середовища і забезпечення інституційних форм для його успішного функціонування;

3) формування умов і механізмів для раціонального поєднання різних форм власності, розвитку на цій основі нових форм господарювання і створення завдяки цьому ринкового середовища;

4) проведення активної соціальної політики, спрямованої на створення умов для рівних стартових можливостей працездатних членів суспільства і захист непрацездатних;

5) докорінної перебудови політики державного втручання у національну економіку [2, с. 3-4].

Проте у практичній реалізації цих завдань довелось зіткнутися з низкою факторів негативного впливу, серед яких:

- мінімальні на той час валютні резерви та обмежені можливості їхнього збільшення;

- застаріла і неефективна структура економіки країни, зорієнтована на високу енергоємність і матеріалоємність виробництва;

- мінімальна наявність енергетичних і сировинних ресурсів;

- низька частка місцевої сировини і матеріалів у структурі виробничого споживання;

- низькі темпи приватизації, розвитку підприємництва і формування ринкової інфраструктури;

- високий рівень інтеграції у дестабілізовану економіку СНД [3, с. 1-2].

На початкових етапах реформування економіки і започаткування соціально-економічних перетворень Республіка Білорусь мала і свої переваги та фактори, які можна було віднести до потенціалу економічної стабілізації. Це, насамперед, вигідне географічне розташування країни. До білоруських переваг слід також віднести наявність уже на той час інтелектуального потенціалу і наукових розробок світового рівня. Незаперечним досягненням країни був також фактор порівняно високого рівня продуктивності праці в аграрному секторі, що було вагомим підґрунтям забезпечення населення країни в необхідній кількості власними продуктами харчування.

Оцінка початкового етапу соціально-економічних перетворень у Білорусі, подолання кризових явищ та формування засад ринкової економіки дає можливість виділити основні недоліки та слабкі місця в економічній політиці держави. Серед них слід назвати такі:

1) низька активність державних інститутів у здійсненні структурної перебудови економіки;

2) неефективність зовнішньоекономічної політики, елементами якої були численні перешкоди щодо експортної експансії та нарошення валютних резервів;

3) значні недоліки у формуванні правового поля для створення сприятливого інвестиційного клімату;

4) повільність у проведенні ринкових реформ та формуванні ринкового середовища;

5) недостатність заходів щодо захисту внутрішнього споживчого ринку і забезпечення надійності системи соціального захисту населення;

6) високий рівень ризиків ментального характеру, що виявлялись у недооцінці як на рівні державного керівництва, так і на рівні населення небезпеки поточних соціально-економічних процесів та існування поширених споживацьких настроїв і утриманства.

З метою суспільно-політичної модернізації країни в наступні роки урядом було зроблено вагомі кроки щодо забезпечення сталого розвитку з використанням усіх наявних механізмів політичного, економічного і соціального характеру. Суттєву роль у цьому відіграв новий план реформ і соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 1996-2000 рр. В основу нової програми соціально-економічних перетворень було закладено вимоги, що відповідали моделі соціально орієнтованої ринкової економіки, з поєднанням переваг сучасного високорозвинутого ринкового господарства та забезпеченням соціальної справедливості і ефективного соціального захисту громадян. Програма переслідувала мету побудови високоефективної економіки, схильної до інноваційного розвитку із сучасними стимулами до високопродуктивної праці.

Соціально-економічні перетворення зі створення нової економічної моделі, відповідно до Основних напрямів соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 1996-2000 рр., повинні були [4, с. 3-4]:

- 1) здійснити правове забезпечення комплексу ринкових перетворень;
- 2) здійснити поетапну лібералізацію всіх форм економічної діяльності;
- 3) реформувати систему розподільчих відносин;
- 4) створити систему сильного соціального захисту;
- 5) забезпечити єдиний і рівний підхід до всіх форм власності;
- 6) створити конкурентне середовище;
- 7) побудувати міцну фінансову і грошово-кредитну систему;
- 8) забезпечити передумови прискореного технічного розвитку виробництва на основі використання власного технічного потенціалу і імпорту високих технологій;
- 9) удосконалити механізм залучення в економіку країни внутрішніх і зовнішніх інвестицій;
- 10) здійснити глибоку реструктуризацію і комерціалізацію державних підприємств.

Програму соціально-економічних перетворень на 1996-2000 рр. у цілому було виконано. На *першому її етапі* вдалося зупинити тенденції зниження обсягів ВВП, створити механізми стимулювання підприємницької діяльності, активізації розвитку малого і середнього бізнесу, створення умов для залучення приватного капіталу, заохочення до вкладення в білоруську економіку іноземного капіталу. Одночасно було зміцнено національну валюту і сповільнено темпи інфляції до 1,5% – 0,5% на місяць. Завдяки зменшенню податкового тиску, покращився фінансовий стан підприємств, вдалося подолати кризу неплатежів, забезпечити захист національних виробників на

внутрішньому і зовнішньому ринках. Усе це дозволило зупинити падіння життєвого рівня населення.

На *другому етапі* реалізації програми перетворень було стабілізовано щорічний приріст ВВП на рівні не нижче 5%, відбулося розширення ринків збуту білоруської продукції, у першу чергу, за рахунок покращення її якості, підвищення конкурентоспроможності та інноваційного розвитку пріоритетних галузей економіки. Результатом зазначених процесів стало зростання життєвого рівня населення країни.

У травні 2004 р. було прийнято «Національну стратегію сталого соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на період до 2020 року» (схвалена Національною комісією з питань сталого розвитку Республіки Білорусь 6 травня 2004 р., протокол №11/15 ПР). Її прийняття було обумовлено необхідністю врахування змін у країні та світі за попередні роки, а також появою важливих програмних документів як у Білорусі, так і на міжнародному рівні (у тому числі, Декларації тисячоліття ООН від 8.09.2000 р., Політичної декларації і Плану виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі у вересні 2002 р. тощо). Головну увагу в документі приділено подальшій реалізації «Порядку денного на XXI століття», гармонізації соціального, економічного і екологічного розвитку як рівноцінних взаємодоповнюючих складових в єдиному збалансованому комплексі «людина – навколишнє середовище – економіка».

Концептуальним ядром Національної стратегії визначено модель сталого розвитку. У теоретичному плані вона в Республіці Білорусь ґрунтується на наукових парадигмі соціальної еволюції в екосумісній формі, охоплюючи сукупність принципів і вимог до системи, структури економіки, режиму функціонування і взаємодії його підсистем, які забезпечують гармонізацію відносин в тріаді «людина – навколишнє середовище – економіка» з метою збалансованого соціально орієнтованого, економічного ефективного і еколого-захисного розвитку країни [5, С. 10-11]. У плані практичного, прикладного білоруська модель сталого розвитку – це спосіб організації і функціонування суспільства, держави, економіки на принципах стійкості, що забезпечують попередження і нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз. Згідно з Національною стратегією як довгостроковою програмою поетапного переходу до сталого розвитку передбачено:

- конкретні напрями перетворень і види діяльності для досягнення стратегічних цілей;
- необхідні для цього ресурси і механізми;
- системи управління і координації на локальному, регіональному, національному і міжнародному рівнях.

Ключове значення у виробленні і реалізації Стратегії мають фундаментальні підвалини суспільства і держави, що створюють принципові рамки світоглядного, ідеологічного, політичного, соціально-економічного характеру для всіх аспектів існування і розвитку людини, сім'ї, суспільства і держави. Серед них домінуючу роль у створенні майбутньої соціально-

політичної системи, нового економічного укладу, утвердження цінностей і принципів сталого розвитку відіграють:

- побудова і розвиток унітарної демократичної соціальної правової держави;
- формування сучасного громадянського суспільства;
- побудова соціально орієнтованої ринкової економіки.

Характерними рисами білоруської моделі сталого розвитку на сучасному етапі є наступні:

1) сильна і ефективна державна влада, яка забезпечує політичну стабільність, безпеку, соціальну справедливість і громадський порядок;

2) рівність різних форм власності, в основі якої головний критерій розвитку економіки – ефективність ведення господарства;

3) багатовекторність зовнішньоекономічної політики як важливий принцип адекватного розвитку країни в умовах глобалізації світогосподарських зв'язків;

4) активізація інтеграційних процесів, передусім, економічних з країнами Євросоюзу, СНД і Росією;

5) ефективна соціальна політика держави, вкладення коштів в охорону здоров'я, освіту, професійний і культурний розвиток особи, адресна соціальна допомога.

Білоруська модель соціально орієнтованої ринкової економіки в її завершеному вигляді – це високоефективна економіка з розвинутим підприємництвом і ринковою інфраструктурою, дієвим державним регулюванням, яке стимулює інтерес підприємців щодо розширення та удосконалення виробництва, а найманих працівників – до високопродуктивної праці [5, С. 12]. На малюнку 1 наведено модель реалізації соціально-економічних перетворень Республіки Білорусь на засадах сталого розвитку.

Національна стратегія сталого розвитку Республіки Білорусь будується на наступних принципах:

- людина – ціль прогресу; рівень людського розвитку – показник зрілості суспільства, держави, її соціально-економічної політики; підвищення рівня добробуту населення, подолання бідності, зміна структури споживання;

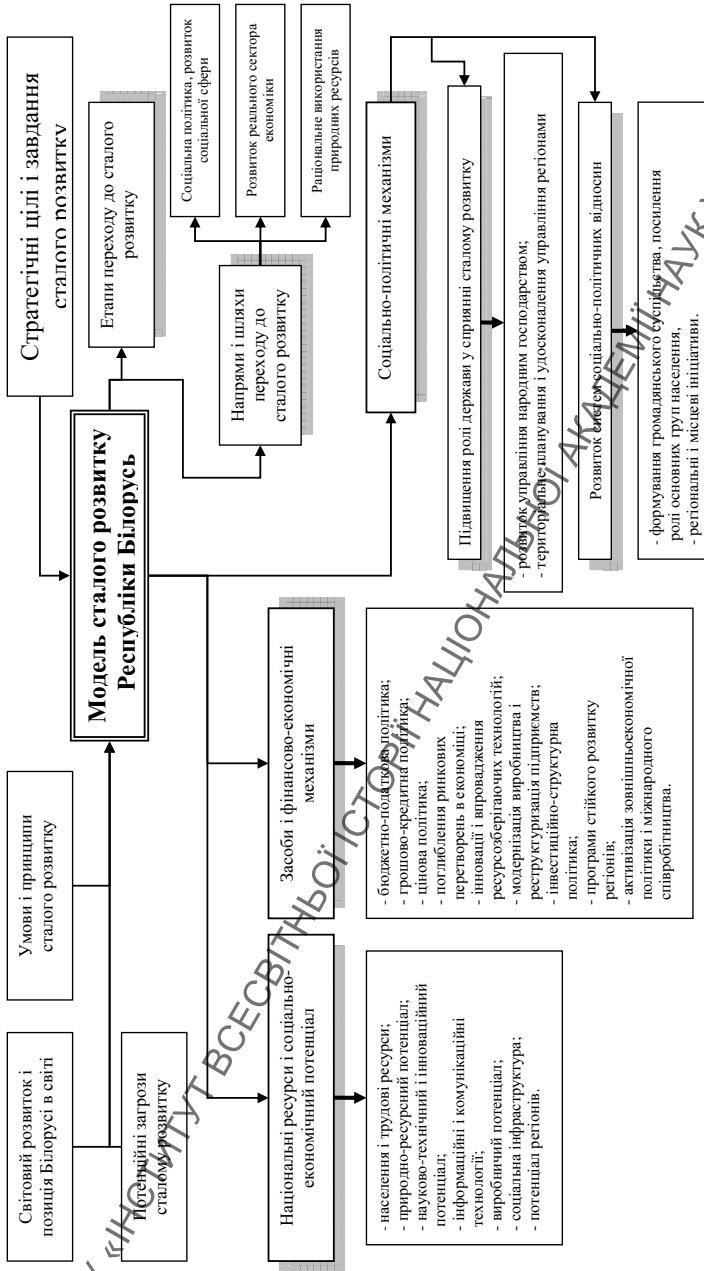
- пріоритетний розвиток систем охорони здоров'я, освіти, науки, культури – найважливіших сфер духовного життя суспільства, факторів довгострокового зростання продуктивної, творчої активності народу, еволюції народного господарства;

- покращення демографічної ситуації, сприяння сталому розвитку поселень;

- перехід на природоохоронний, ресурсозберігаючий, інноваційний тип розвитку економіки;

- посилення взаємозв'язку економіки і екології, формування екологоорієнтованої економічної системи, її розвиток в межах господарської ємності екосистем;

- раціональне природокористування, яке передбачає раціональне витрачання відновлюваних і максимально можливе зменшення споживання

Мал. 1. Модель реалізації соціально-економічних перетворень Республіки Білорусь на засадах сталого розвитку (складено автором)

невідновлюваних ресурсів, розширення використання вторинних ресурсів, безпечну утилізацію відходів;

- розширення міжнародного співробітництва і соціального партнерства з метою збереження, захисту і відновлення екосистем;

- екологізація світогляду людини, систем освіти, виховання, моралі з врахуванням нових цивілізаційних цінностей;

- провідна роль держави у досягненні цілей і завдань сталого розвитку, удосконалення систем управління, політичних механізмів прийняття і реалізації рішень;

- підвищення скоординованості і ефективності діяльності держави, приватного бізнесу і громадянського суспільства [5, С. 13-14].

ДУ «ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

У контексті Національної стратегії сталого розвитку прийнято і впроваджуються подальші соціально-економічні перетворення в країні. Етапною була реалізація Програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006-2010 рр. Модель соціально орієнтованої ринкової економіки довела свою дієвість та здатність забезпечувати стійку макроекономічну динаміку в умовах світової фінансово-економічної кризи. Про це свідчать, насамперед, показники зростання ВВП. За паритетом купівельної спроможності ВВП у розрахунку на душу населення за зазначений період зріс на 70%, продуктивність праці на одного зайнятого в економіці – з 19,2 тис. дол. США у 2005 р. до 26,2 тис. дол. США у 2010 р. [6, С. 6]. Такі позитивні результати було отримано на тлі несприятливого впливу зміни умов імпорту енергоресурсів та підвищення цін на них, погіршення інших зовнішніх факторів, обумовлених світовою фінансово-економічною кризою.

Соціально-економічні перетворення в Білорусі в умовах світової кризи впродовж 2006-2010 рр. можна поділити на три етапи: докризовий, кризовий, післякризовий. Для першого етапу характерною була позитивна динаміка розвитку економіки: середньорічні темпи приросту ВВП становили 9,6%, промислової продукції – 10,5%, інвестицій в основний капітал – 23,8%, реальної заробітної плати – 12,1%. Однак, у 2009 р. негативний вплив світової фінансово-економічної кризи зумовив сповільнення соціально-економічного розвитку, зокрема, обсяги до минулого року склали: по ВВП – 100,2%, по зарплаті – 100,1%, по промислового виробництва – 98%. Особливо негативно криза вплинула на зовнішньоекономічну діяльність країни. Дефіцит зовнішньої торгівлі товарами і послугами у 2009 р. склав 11,2% від ВВП, а в 2010 р. – 13,6%. Разом з тим, завдяки своєчасним антикризовим заходам і гнучкому державному регулюванню економіки, темпи падіння виробництва були менші, ніж в інших країнах СНД. До кінця 2009 р. у Білорусі вдалося призупинити кризові процеси, забезпечивши загальне зростання ВВП. Показники виконання програмних завдань за основними параметрами соціально-економічного розвитку Білорусі за 2006-2010 рр. наведено у табл. 1 [6, С. 6-7].

Білорусь зробила суттєвий крок у напрямі розбудови інноваційної економіки. На початок 2011 р. було створено 185 нових виробництв, модернізовано і реконструйовано 320 діючих підприємств, впроваджено 359 нових технологій, одним з пріоритетів визначено освоєння і випуск імпортозамінної продукції.

Таблиця 1.

Виконання програмних завдань з основних показників соціально-економічного розвитку Білорусі за 2006-2010 роки

Показники	2010 р. у % до 2005 р. (у порівняльних цінах)	
	Програмні	Фактичне

	завдання	виконання
ВВП	146-155	142,0
Продукція промисловості	143-151	147,2
Виробництво споживчих товарів	150-157	156,0
Продукція сільського господарства	134-145	124,2
Інвестиції в основний капітал	198-215	232,3
Зовнішньоторговий оборот	153-160	186,3
<i>в т.ч.:</i>		
- експорт	155-162	164,0
- імпорт	151-158	208,8
Реальні грошові доходи населення	149-156	176,3
Роздрібний товарооборот	157-165	194,2
Платні послуги населенню	154-161	161,9
Зниження енергоємності ВВП	26,0-30,4	25,3
Впровадження в експлуатацію житла за рахунок всіх джерел фінансування, млн. кв. м	23,5-26,0	26,3

Відносна стабільність білоруського рубля дозволила забезпечити ритмічні умови роботи для підприємств, сприяла підтримці рубльових депозитних вкладів населення і підвищенню привабливості інвестицій в рубльові активи. Рівень золотовалютних резервів з 1 січня 2006 р. по 1 січня 2011 р. виріс у 3,9 рази.

Цілеспрямована державна політика з підвищення рівня життя населення забезпечила поступальне зростання реальних грошових доходів населення. За 2006-2010 рр. вони збільшилися у 1,76 рази. При цьому, чисельність малозабезпеченого населення за 5 років скоротилася удвічі. На початок 2011 р. у Білорусі був зафіксований один з найнижчих у СНД розрив у доходах між найбільш і найменш забезпеченими групами населення. Цей факт став свідченням справедливого розподілу доходів серед різних соціальних груп населення. Реєстроване безробіття утримувалося у соціально допустимих межах – 0,7% – 0,9% від економічно активного населення.

Внаслідок цього у 2011 р., згідно з даними Програми розвитку ООН, за узагальненим показником рівня соціально-економічного розвитку країн – індексом розвитку людського потенціалу – Білорусь посіла 61 місце із 169 країн, випередивши усі без винятку країни СНД і увійшовши до кола країн з високим рівнем розвитку людського потенціалу.

Незважаючи на реальний поступ у реалізації Програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006-2010 рр., у країні не вдалося повною мірою вирішити ряд проблем, які стримували її розвиток. Насамперед йдеться про те, що станом на початок 2011 р. зберегалася недостатньо ефективна структура економіки з характерними для неї високою імпортоємністю, матеріалоємністю і енергоємністю продукції, яка випускалась, за відносно низьким рівнем продуктивності праці. Наслідком

цього виявилася неналежна конкурентоспроможність білоруської продукції. Було відзначено зниження ефективності інвестицій, а темпи залучення іноземних інвестицій перестали відповідати потребам економічного зростання. Попри пріоритетність інноваційного розвитку, слабкою була сприйнятливість інновацій підприємствами. Зберігалася незбалансованість у зовнішній торгівлі [6, С. 8].

З метою подальшого забезпечення соціально-економічних перетворень як платформи для суспільно-політичної модернізації в країні Указом Президента від 11 квітня 2011 р. № 136 затверджено «Програму соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2011-2015 рр.». Документом визначено цілі, завдання і пріоритети соціально-економічного розвитку Білорусі.

Головною метою на зазначений період визначено зростання добробуту і покращення умов життя населення на основі удосконалення соціально-економічних відносин, інноваційного розвитку і підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Для її досягнення, у першу чергу, є необхідним [6, С. 10]:

1) формування умов для розвитку людського потенціалу на основі зростання реальних доходів і покращення комфортності життя населення, посилення ролі сім'ї, підвищення рівня охорони здоров'я, культури і якості освіти громадян;

2) модернізація організаційно-економічних механізмів і інститутів, створення сприятливих умов для реалізації підприємницької ініціативи суб'єктів господарювання;

3) посилення мотивації до ефективної роботи і підвищення відповідальності працівників за результати та якість своєї праці;

4) формування ефективної інноваційної системи;

5) удосконалення структури економіки на засадах пріоритетного розвитку ресурсозберігаючих, наукоємних і високотехнологічних виробництв з високою часткою доданої вартості та прогресивних видів послуг;

6) активізація інвестиційних процесів і стимулювання припливу в країну прямих іноземних інвестицій;

7) розвиток інтеграційних зв'язків, насамперед, в рамках Митного союзу, Єдиного економічного простору, СНД;

8) підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності і забезпечення збалансованості економіки, вихід на позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами у 2015 р.;

9) забезпечення енергетичної безпеки країни.

Про ефективність роботи з реалізації Національної стратегії сталого розвитку можна судити за показниками динаміки ВВП Білорусі як загалом, так і в розрахунку на душу населення. Відповідні дані приведені у таблиці 2.

Таблиця 2.

Динаміка валового внутрішнього продукту Республіки Білорусь

Роки	ВВП в поточних цінах, млрд. руб.	ВВП в постійних цінах, в % до минулого року	ВВП на душу населення	
			тис. руб.	в % до минулого року
2000	9 134	105,8	915	x
2001	17 173	104,7	1 730	189,1
2002	26 138	105,0	2 649	153,1
2003	36 565	107,0	3 732	140,9
2004	49 992	111,4	5 138	137,7
2005	65 067	109,4	6 733	131,0
2006	79 267	110,0	8 233	122,6
2007	97 165	108,6	10 163	123,1
2008	129 791	110,2	13 622	134,0
2009	137 442	100,2	14 457	106,1
2010	164 476	107,7	17 330	119,9
2011	297 158	105,5	31 368	181,0
2012	530 356	101,7	56 036	178,6
2013*	636 784	100,9	67 271	119,6

* попередні дані

Джерело: складено автором на основі даних [7].

Загалом за період 2000-2013 рр. Республіка Білорусь демонструє стабільні темпи зростання ВВП. Суттєве сповільнення темпів приросту ВВП мало місце лише у 2009 р. (під впливом світової фінансово-економічної кризи) та у 2013 р. (у зв'язку зі сповільненням зростання економік основних торгових партнерів Білорусі і погіршенням зовнішньоторгової кон'юнктури) [8]. Зростання ВВП на душу населення виявляє позитивну динаміку.

Досвід соціально-економічних перетворень у Республіки Білорусь, переведення економіки країни на ринкові засади впродовж останніх років свідчить про те, що:

по-перше, визначальну роль у реформуванні країни відіграє держава; на державному рівні затверджується стратегія соціально-економічних перетворень, формулюються завдання кожного етапу, конкретизуються заходи з реформування більшості галузей економіки та ланок соціальної сфери; при цьому, передбачаються форми, методи і механізми, за допомогою та з використанням яких відбувається досягнення поставлених цілей та забезпечується сталий розвиток;

по-друге, обрана Білоруссю модель економічного розвитку, а також досягнуті на даний час результати, можуть бути у значній мірі позитивно оцінені; країні вдалося мінімізувати негативні наслідки кризових явищ у соціально-економічному розвитку, уникнувши різкого розшарування населення за рівнем доходів;

по-третє, у країні визначено основні стратегічні параметри та механізми забезпечення сталого розвитку, які складають економічну основу суспільно-політичної модернізації.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Готовский А.В. Экономическая система Беларуси: Современное состояние и перспективы реформирования. Квартальный бюллетень клуба экономистов / А.В.Готовский. – Минск: 2000, №2. – С. 5-26. 2. Кебич В.Ф. О некоторых вопросах социально-экономической и политической обстановки в республике / В.Ф.Кебич // Сов. Белоруссия, 1993, 19 марта. – С. 3-4. 3. Кебич В.Ф. Об экономической ситуации в республике, состоянии и развитии экономических отношений со странами СНГ / В.Ф.Кебич // Сов. Белоруссия, 1993, 30 марта. – С. 1-2. 4. Основные направления социально-экономического развития Республики Беларусь на 1996-2000 годы. – Минск: «Мисанта», 1998. – 64 с. 5. Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2020 года. Одобрена Национальной комиссией по устойчивому развитию Республики Беларусь 6 мая 2004 г. (протокол №11/15ПП). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://un.by/publications/thema/sustainabledevelopment/>. 6. Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011-2015 годы. Утверждена Указом Президента Республики Беларусь 11.04.2011 г. №36. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.lavonevsky.org/bazaby11/rep01ic02/text277.htm>. 7. Производство валового внутреннего продукта [Электронный ресурс] // Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://belstat.gov.by/homep/ru/indicators/fradel.php>. 8. Министерство экономики Республики Беларусь. Валовой внутренний продукт. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.economy.gov.by/ru/macroeconomy/analiz_vuzpolnenia-parametrov. 9. Чубрик А. Рыночные реформы и экономический рост в странах с переходной экономикой. Белорусский экономический журнал. – 2003, 3, с. 42-50. 10. Чубрик А. Экономика Беларуси: основные вызовы / Александр Чубрик / Экономика Беларуси: тенденции развития и основные вызовы / под. ред. И.Пелипаса. – Минск: Исследовательский центр ИПМ, 2006. – 245 с. 11. Чубрик А. Якіх рэформаў чакаюць беларусы? / А.Чубрык / Працоўны матэрыял Дасьледчага цэнтру ІПМ WP/08/05 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.research.by/pdf/wp2008r04.pdf>.

УДК: 94 (470+571+73) "1985/1991"

Некрасова В.В.

РАДЯНЬСЬКА ПРЕСА ПЕРІОДУ ГЛАСНОСТІ: ЕВОЛЮЦІЯ ОБРАЗУ США (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ «АРГУМЕНТИ І ФАКТИ»)

У статті висвітлено перші спроби політичної модернізації СРСР у другій половині 1980-х рр. Увагу зосереджено на еволюції образу США як однієї з основних складових модернізаційних процесів. Виділено два етапи трансформації зображення США на сторінках радянської преси та охарактеризовано прояви цього явища у різних сферах життя радянського суспільства.

Ключові слова: модернізація, радянська преса, образ США.

В статье освещены первые попытки политической модернизации СССР во второй половине 1980-х гг. Внимание сосредоточено на эволюции образа США как одной из основных составляющих модернизационных процессов. Выделено два этапа